

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
ЎЗБЕК ТИЛИ, АДАБИЁТИ ВА ФОЛЬКЛОРИ ИНСТИТУТИ**

**ХХ АСР ЎЗБЕК АДАБИЁТИ ВА ҲОЗИРГИ АДАБИЙ
ЖАРАЁН БЎЛИМИ**

**“ХУРШИД ДАВРОН ИЖОДИННИНГ
МАЪНАВИЙ-МАЪРИФИЙ АҲАМИЯТИ”**

мавзусидаги 2022 йил 19 январь куни бўлиб ўтган

республика илмий конференция

МАТЕРИАЛЛАРИ

Тошкент 2022

УЎК 7.07
КБК 85.7(5Ў)

Уибұ түпнамга Ўзбекистон халқ шоюри Хуриид Давроннинг 70 йиллик юбилейига бағишилаб Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси ўзбек тили, адабиёти ва фольклори институти XX аср ўзбек адабиёти ва ҳозирги адабий жараён бўлими томонидан “Хуриид Даврон ижодининг маънавий-маърифий аҳамияти” мавзусида ўтказилган республика илмий конференция материаллари киритилган. Түпнам икки қисимдан иборат бўлиб биринчи қисмидан Хуриид Давроннинг ижодига бағишиланган мақолалар жой олган. Иккинчи қисмига эса адабиётмиздаги турли мавзуларда ёритилган асарлар тадқиқига бағишиланган мақолалар киритилган.

Маъсул муҳаррир

Улугбек ҲАМДАМОВ

Филология фанлари доктори

Тўплаб нашрга тайёрловчи

Анвар АЛЛАМБЕРГЕНОВ

тадқиқотчи

ISBN 978-9943-7919-3-0

ХУРШИД ДАВРОННИНГ АДАБИЙ-ЭСТЕТИК ҚАРАШЛАРИ

ХУСУСИДА

Шоира АХМЕДОВА,
БухДУ профессори, филология фанлари доктори

АННОТАЦИЯ: Мақолада Хуршид Давроннинг адабий-эстетик қарашларини ўзида жамлаган баъзи сұхбат, адабий-танқидий, тарихий-маърифий мақолалари таҳлилга тортилган.

КАЛИТ СЎЗЛАР: адеб, сұхбат, тарихий-маърифий мақола, ўзбек тили, эстетика, тарих, танқидчи.

Хуршид Даврон ўзбек адабиётида ранг-баранг шеърияти, драматик асарлари, достонлари, таржималари, тарихий-маърифий бадиалари, адабий-танқидий, маърифий мақолалари, публицистик асарлари билан ўзига хос ўрин эгаллаган ижодкорлардан биридир. Хуршид Давроннинг адабий-эстетик қарашларини ўзида жам этган адабий-танқидий, илмий, публицистик ишларини қўйидаги уч гуруҳга ажратиб ўрганиш мумкин.

1. Адабий-танқидий мақолалар, сұхбатлар.
2. Тарихий-маърифий бадиалар.
3. Публицистик лавҳалар, мақолалар.

Бу асарларни адибнинг мозий қатларида яширинган сирли олам ҳақидаги хаёлоти ва бадиият уйғунлиги, шунга мос ўзига хос қарашлари, энг муҳими, фидойилиги, Ватанга, унинг тарихига муҳаббат туйғулари бирлаштириб туради.

Адеб бир сұхбатида адабиёт ҳақида фикр юритар экан, Адабиёт янгиланиш курашининг кундалик дафтари, ҳақиқат кўзгуси бўлмоғи керак деб ҳисоблайди. “*Баъзилар хусусан ўзбек адабиёти шу ўринда оқсаяпти, дейиши турган гап. Бу бир томондан тўғри, иккинчи томондан тўла бўлмаган фикрdir. Адабиёт қандайдир ишлаб чиқарии корхонаси ҳам эмас, адабиётда мажбуриятлар олинмайди. У ҳақда сон кўрсаткичлари билан эмас, балки*

муайян руҳ, виждан, юрак, ақл сифатлари орқали мушоҳада юритмоғимиз зарур¹. Яратилаётган асарларда халқимизга бера олиши мумкин бўлган маънавий қудрат, салмоғ ҳақидагина гапириш шарт, бунинг учун ҳақиқатни айтиш, халқимизнинг яратувчилик қудратини уйғотишимиз керак деб ҳисоблайди адиб. “Кўнглимизда юлдузлар чақнасин!” деб номланган сухбат қайта қуриш даврининг охирги йилларида ўтказилган. “Бироқ, қардоши халқлар маданият ва фан арбобларининг ноҳақ репрессия қилингани ҳақидаги факtlар кенг ошкор қилинаётган бир даврда нега биз жисмиз? Нега Файзулла Хўжаев, Акмал Икромов, Абдулла Қодирий. Чўлпон, Фитрат, Беҳбудий, Усмои Носир, Боту кабилар тақдерида рўй берган қора кечалар ёритилмаяпти? Гапириш шарт ва зарур. Бугун биз гапирмасак, эртага ўша ноҳақликларга бизлар ҳам шерик бўлган ҳисобланамиз” деб жой куйдирган адибнинг орзулари Истиқлол даврига келиб, амалга ошди, албатта. Аммо қалбини халқ дарди, орзу-интилишлари эгаллаган ҳар бир ижодкор унинг келажагига умид билан қарashi табиий. Шунинг учун бошқа бир сухбатида “Яшашдан мақсад нима? деган саволга шундай жавоб беради: *Шахсан мен бу сўроқقا америкалик буюк шоир Роберт Фрост сатрлари орқали жавоб топгандай бўлдим.*

Йўл узоқ,

Атрофи қора чангалзор,

Лекин мангу уйқуга қадар

Ундан албатта ўтмоғим даркор.

Жамият ва инсонлар ўртасидаги лоқайдликнинг туб моҳиятини маърифатсизликда деб билган адиб “Адабиётга — инсонга муҳаббат илми” деб қарайди. X.Даврон ҳам ўз халқининг орзу-интилишлари билан яшаётган ижодкор эканлиги унинг адабий-танқидий, маърифий асарларида ҳам ёрқин намоён бўлади.

Ҳақиқий ижодкорлар ўз халқидан бир қадам олдинда юради. Бу фикр қанчалик тўғри эканлигини X.Давроннинг куйидаги муроҳазалари тасдиқлайди: “Бугунги кунда рус тилининг том маънодаги дўстлик тилига

¹ Хуршид Даврон. Самарқанд хаёли. Тошкент. «Камалак», 1991. 56-бет.

айлангани— шубҳасиз жамиятимизнинг ютуғи. Бироқ, шуни ёдда тутиш керакки, ҳар бир халқдаги маънавий қудрат фақат она тилидагина шаклланади. Ўз она тилини пухта эгаллаган одамгина рус тилини осон ва тез эгаллай олади. Ўз она тилини севган одамгина бошқа тилларниям ҳурмат қила олади. Биз эса рус тилини ўқитишга эътиборни қучайтирган сайин ўзбек тилини ўқитишга панжа орасидан қараймиз. Турмушимизни бошқариб турган ташкилотларда иш юрги зиш, олий ўқув юртларида техника, медицина, қишлоқ хўжалиги, аниқ фанлар... ҳатто маданият соҳаларига оид дарслар қўпинча рус тилида ўрганилади. Бу жуда керак, аммо бунинг оқибатида ўзбек тили фақат адабиёт тили бўлиб қолмоқда, илм-фан тили ривожланишдан қолиб кетмоқда”². Ўз вақтида ва ҳаққоний айтилган бу мулоҳазалар бугунги кунда ҳам долзарблигини йўқотмаганлигини даврнинг ўзи кўрсатиб турибди. Суҳбатни адиб “ Энг аввало ўғилларимиз ва қизларимиз осмони тинч ва мусаффо бўлишини истайман. Уларнинг кўнгил осмонида эса Навоий, Улугбек, Бобур, Қодирий, Ойбек, Тўмарис ва Муқанна юлдузлари чарақлаб турсин, -деган эзгу истаклар билан тутатади.

Адибнинг буюк устозлар ижодига ҳурмат билан қарашининг намунасини “ўлмас сатрлари халқимиз юрагида қон каби гупиллаб яшаб” турган Ойбек ижодига бағишлиланган “Ўчмаган овоз, сўнмаган қон” мақоласи орқали кўриш мумкин. Асл шоирлар, Белинский таъбири билан айтганда, «мангу яшовчи ва ҳаракат қилувчи ҳодисалар туркумига мансубдир. Бундай ҳодисалар ҳатто ўлимга дуч келган нуқтада ҳам сира тўхтамайдилар, балки жамият онгига ривожланаверадилар. Ойбек фаолиятига адиб худди мана шу нуқтаи назардан баҳо беради. Ойбекка муносабатимизга, Ойбек дунёсини англашимизга, унга бўлган сўнмас муҳаббатимизга фақат бир фазилат сабаб: «Ойбекнинг бизга таъсирида ҳамиша ижодий — руҳимизни озод ва пок қилувчи, маънавиятимизни тартибга соловчи зўр қудрат бор. Ойбек шеъриятида, Ойбек шахсиятида, Ойбек даҳосининг табиатида ҳамиша ҳақиқий санъатга хизмат қилувчи мана шу буюк маънавий қудратни кўрамиз.

² Хуршид Даврон. Самарқанд хаёли.46-бет.

Ойбек шеърияти сирли, мўъжизаларга бой, тасвири гоят залвор түгёнлар жо галаёндир, ой шуъласидай ёргуғ ҳислар бекинган қўшиқдир. Шу билан бирга, оташин юрак кечинмаларнинг ёдномасидир^{”³}. Бу шеърларни ўқиган пайтида адиб вужудида шундай бир тасвири ноаён ҳайрат ва дард сезадики, бу дунёда яшашдан мақсад — олаётган ҳузурларининг энг гўзали ва ёқимлиси бўлиб туюлишини тан олади. Ойбекнинг қанчадан - қанча гўзал, буюк сатрларини мисол сифатида келтиради.

Х.Даврон инсонни идрок этиш ва ҳис этишга ундаши, ўргатиши, инсон маънавий дунёси чегараларини тобора кенгайтириши, инсондаги эстетик қарашларни тарбиялаши жиҳатидан келиб чиқиб, шеъриятга юракнинг покланиш воситаси деб қарайди. “*Ойбек шеърияти худди шундай асл шеъриятдир. Ҳақиқий шоирнинг истаги ва талаблари ҳамиша ҳалқнинг истак ва талаблари билан ҳамнафас. Шоир ўз асарларида бу истак ва талабларни ўзининг юрак туйгуларига эмакдош қилиб сингдирмоги лозим*”.

Адиб ҳақиқий шоир ким деган савол моҳиятини очишга интилади: “*Ҳақиқий шоир дунёни ўзгартириши жараёнининг фаол иштирокчисидир. У бутун умри давомида ноҳақликка, жаҳолатга, тенгсизликка қарши кураши... Агар шоир фаолиятининг қадр-қиймати бўлса, у шоирнинг инсон қайгу-изтиробларини тўла англаши, инсониятни оғриқлар чангалидан олиб чиқа олиши ва зулмат қўйнида ёниб турган, тафаккур ва муҳаббат чироғини шамолу бўронлар ҳамласидан асраб, унинг зуҳурли ёғдусини одамларга етказа билиши билан ўлчанади. Ойбек худди ана шундай асл шоир эди*”. Янис Рицоснинг «Асл шоир ёлғиз курашчи бўлиб туялса-да, аслида у оммавий кураш иштирокчисидир» деган сўзларини келтирас экан, шеъриятнинг ижтимоий томони, албатта, унинг бош хусусияти эмас. Лекин, у энг сўнгги ва белгиловчи қучга эга, деб ҳисоблайди. Шеър шоирнинг шахсий кечинмаларини бузиб чиқа олгандагина, озодлик, ҳақиқат, баҳт, ўлим ҳақидаги умумбашарий ўйлар даражасига кўтарилади. Фақат шундагина ижтимоийлик эстетик қарашлар билан кесишади. Ҳақиқий санъатнинг, ҳақиқий шеъриятнинг охир-

³ Хуршид Даврон. Самарқанд хаёли. 78-бет.

аввали ҳам шундадир. Буни Ойбек ўз ижоди билан исбот этгани, унинг ҳаёти шеърларида мужассамлигини тўғри таъкидлайди.

Муҳими, X.Даврон Ойбек ижодига эҳтиром билан, муҳаббат билан қарайди, унга ўзига хос талқин билан ёндошади. Унинг қуидаги асосли мулоҳазалари ойбекшуносликни янги талқинлар билан тўлдириши шубҳасиз: “*Ойбек тунни севади. Исли бутун ижодига ярашиқлиг шоир худди ойдай тўлиб, тун устида туриб уни сергак кузатади. Тун ҳақидаги шеърларининг ажисб фазилати: шоир тунни сукут ва уйқу билан эмас, бедорлик ва ҳаракат билан боғлайди. Шоир бедор ва ҳаракатли тунда қуёши юзини кўради. Шоир бизга тирик табиат билан суҳбат қуришига, уни севишига, уни англашга ўргатади.*

Юксак чинорлар учи қуёши соchlари билан секин ўйнаши ҳам, япроқлар бетида мудраган ой нурлари ҳам, учган янроқ сасидаги баҳорнинг ёди ҳам юрагимиздан ўтаркан, беиз кетмайди. Ойбек шеърларидаги табиат, кеча, кундуз, майса худди инсон янглиг нафас олади, нафасимизга нафас қўшади, дилимизга юлдуз бўлиб киради”. Бундай теран талқинлар китобхонни буюк Ойбек ижодига, шеъриятига ошно қилиши жиҳатидан аҳамиятлидир.

X.Даврон Ойбек шеърларини ўқир экан, уни испан шоири Гарсиа Лорка, асримиз бошида француз шеъриятининг янги оқимига асос солган улуғ шоир Гийом Аполлинернинг шеърлари билан қиёслайди. Шу билан бирга Ойбекнинг ижодий сабоғи, хусусан, ёш авлод асарларида мукаммал кўринишлар берадётгани, Ойбек сабоқлари ҳар кун, ҳар лаҳзада давом этаётганлиги, у бизни бедорликка, ҳаракатга, изланишларга чақираётганлигидан хурсандлигини яширмайди. »*Ойбекнинг юраги гиёҳдай содда, тоғдай залворли ҳис- туйгуларга — шеърга тўла эди. У бизга бу ҳаётни, бу дунёни севишини, унинг поклиги, тинчлиги учун курашиш зарурлигини англатди. Виз ундан тарихга, она ҳалқимизга бўлган муҳаббатни ўргандик... Биз ундан қўлимизни, дилимизни пок тутишини ўргандик ва ўрганамиз...*”⁴. Мақолани якунлаган мунаққид X.Даврон

⁴ Хуршид Даврон. Самарқанд хаёли. 80-бет.

шоир Х.Давронга айланади ва Ойбекка бағишлиланган чиройли, таъсирчан шеърини ўқувчи диққатига ҳавола этади:

*Ойбекнинг шеърини далага чиқиб ,
Майсага ёнбошлиб ўқимоқ керак.
Ва сокин шивирни — оҳангни уқиб,
Ойбекми? Майсами?— деб толсин юрак.*

Х.Давроннинг мазкур шеъридаги “Ойбек — бу ҳайратдан ёрилиб-ёрилиб кетган майсага чўккан тош”, “Ойбек - нури то чумоли қўзига етган дарахтзор устида қуёш” каби охорли топилмалар, ташбеҳлар шоир тимсолини қўз олдимиизда ёрқин гавдалантиришга хизмат қиласди: *Ойбекнинг шеърлари бамисли нигоҳ, Бу нигоҳ асрорин йўқдир поёни.*

Адибнинг Ойбекка бағишлиланган мақолалари ва шеърларида буюк ўзбек шоирига бўлган улуғ эҳтиром, муҳаббат ва ҳурмат туйғулари қоришиб кетганлиги унинг эстетик қарашлари юксак эканлигидан дарак беради.

Х.Давроннинг бир туркум мақолалари борки, уларни тарихий-маърифий йўналишда ёзилган деб ҳисоблаш мумкин, чунки уларда Ватан, Ватан чегараси, юртимиз тарихини асраб-авайлаш, маданий меросимиз бўлган тарихий обидаларга муносабат, ўтмишга лоқайд бўлмаслик ҳақидаги куюнчак адиднинг ёниб турган қалбидан отилиб чиққан эҳтиросли мулоҳазалар ўқувчини бефарқ қолдирмайди. Бу силсиладаги мақолаларида тарихий далиллар, афсона ва ривоятлардан фойдаланиш, маърифатга чорлаш туйғулари устуворлиги ёрқин намоён бўлган. Айниқса, тилимизга бағишлиланган мақолалардаги фикрлар орадан 30 йили ўтибдики, охорини йўқотмаган, бугунги кунимизга ҳамоҳанглиги билан ажralиб туради.” *Тил — миллат ижодининг кўринишларидан бири. Яна аниқроқ айтадиган бўлсак, тил миллат моҳияти, миллат дили. миллат устунидир. Тил фақат сўз ёки сўзниң шакли эмас, Тил — ижтимоий ҳаёт, фалсафа, ахлоқ, руҳ, ҳаяжон. Миллат ижодидаги, яъни унинг адабиёти, санъати, илм-фанидаги ҳар қандай тўсиқ ёки инқироз энг аввало*

*тилда акс этади*⁵. Адибнинг тилга нисбатан қилинган ҳар қандай зуғум ҳам ўз навбатида миллат ижодида намоён бўлиши, уни турғунликка бошлиши, турғунлик эса таназзулга олиб бориши ҳақидаги мулоҳазалари ҳақлигини ҳаётнинг ўзи кўрсатмоқда. Ўзбек тилининг келажаги шу тилда сўзловчи халқ ижодий тафаккурининг қувватига боғлиқ. Бу тафаккур ҳаракатда экан, ўзбек тилининг келажагига умид билан қарайди танқидчи. Шоир сифатида ҳақиқатни қўйидагича тасвирлайди: *Ўз тилини унутган халқнинг боғларида ўсган гулларни чирмаб ухлар заҳарли илон. Ўз тилини унутган халқнинг осмонида норламас қуёш — нур ўрнида тўқилади тои.* Х.Даврон жаҳон адабиёти, адабий жараёнларини ҳам сергаклик билан кузатади, ўзбек адабиётининг юксалиши учун таржимага эътибор қаратиш зарурлигини таъкидлайди. Унинг “Денгиз япроқлари” мақоласи “жаҳондаги энг гўзал ва баркамол шеъриятларнинг бири” япон шеърияти талқинига бағищланган. “Улкан қарағай дарахти сингари илдизлари билан ўтмишга шу қадар чуқур ботганки, тинимсиз кечеётган ҳаёт бўронларидан ларзага тушмай бугунги кунимизгача етиб келди... Бу шеърият - кунчиқар мамлакат фуқаросининг энг нозик ва энг сирли туйғулари битилган кундалик дафтар” деб талқин қилинган мазмунли мақолани ўқир экансиз, адибнинг япон хокку ва танкаларига юксак баҳо бергани яққол кўринади.

Хуроса қилиб айтганда, адибнинг адабий-эстетик қарашларини ҳаёт, адабиёт, шоир ва шеърият, жамият олдидаги бурч, ижод масъулияти, ўтмиш сабоқлари, тарихдан ўрганиш, буюк шахслар ҳаётидан ибрат олиш, Ватан олдидаги қарздорлик ҳисси, ўзлигимизни англаш, қадриятларга содиқлик каби кўркам мулоҳазаларнинг синтези ташкил этади. Фикрларимизни адибнинг “мен”и ярқ этиб турган эсселари ҳам исботлай оладики, улар ҳақида кейинги мақолада фикр юритиш ниятимиз бор.

⁵ Х.Даврон. Самарқанд хаёли. 38-бет.

МУНДАРИЖА

Иброҳим Ҳаққул “Кўрқоқ бўлсанг, қўрқоқ бўлар шеър...”	3
Шоира Ахмедова Хуршид Давроннинг адабий –эстетик қарашлари хусусида	10
Улуғбек Ҳамдамов 70 йиллар авлоди шеърияти: Хуршид Даврон	17
Махсуда Бердимуродова Мовий осмон, кўхна заминни қорачикқа жойлаган шоир.....	35
Саъдулло Қуронов Хуршид Даврон ижодида лисоний визуал тасвир	41
Шаҳло Ҳусанова Хуршид Даврон дукчи эшон ҳақида	49
Бегали Мўминов Хуршид Даврон ижодида тарих концепцияси	55
Олтиной Қурбонова Шоир ва мунаққид муносабатларига оид мулоҳазалар.....	65
Muyiba Otamuratova Xurshid Davron – she’rlari osmon shoir	70
Marhabo Qoraboyeva Xurshid Davron ijodida tarix mavzusi	75
Дилноза Нусратиллоева Хуршид Даврон шеъриятида тилдан фойдаланиш маҳорати	80
Дилноза Нусратиллоева Мозийлардан садо келганда	86
Фарида Ҳусайнова Хуршид Даврон шеърларида ватанпарварлик ва озодлик оҳангларининг айрим халқона лингвопоэтик талқини	90
Navruza Jasurova Xurshid Davron drammaturgiyasi va uning o‘ziga xos xususiyatlari (“Alg‘ul” dramasi misolida)	96
Holmurodjon Obidjonov Xurshid Davron ijodi jahon nigohida	101
Faxriyabonu Homidova Vatan tuyg‘usi qalblarda	108
Sabina Berdiyeva Hikoyada tarixiy shaxs obrazi tasviri	114

II БЎЛИМ

Сувон Мели Бошдин аёғигача шоир	120
Манзура Отажанова Усмон Азимнинг насрый ижодида “Алпомиш” достони мотивлари	127
Гулжаҳон Дошанова Кичик шеърий шаклларда ҳаёт нафаси	133
Oybek Normurodov Sayyid Qosimiyning “Ilohiynoma” dostoni bosh g‘oyasi	141
Hulkar G‘aipova, Mashhura Ortiqova Shoир publitsistikasida muammoli maqola.....	147
Муҳаммадамин Ғаниев Тарихий романда сюжет қурилиши	155
Муҳаммадамин Ғаниев Ўзбек адабиётида амир темур образи талқини....	164
Жавлон Жовлиев Шайхзоданинг фожиа жанридаги асарлари кўлёзмаларининг тадқики	173

Малика Мансурова “Тегирмон” романида услубий ўзига хослик	183
Малика Мансурова “Тегирмон” романида поэтик нутқ масаласи	189
Юлдуз Ҳайитова Сурхоннинг бир жўшқин шоири.....	195
Dilnoza Akramova Najmiddin Komilov tahlil etgan g‘azallarda ranglardagi ramziylik	202
Muhayyo Nuritdinova “Boburnoma” asaridagi muslima ayollar tasviri	207
Sardorbek Kamolov, Zuhra Abdullayeva Lirik janrlarning paydo bo‘lishi va rivojlanishiga doir	212
Sayohat Arziqulova Zulfiya Mo`minova she’rlarida qahramonlar va ularni ifodalashda badiiy tasvir vositalarni o`rni	224
Хуршида Нишонова “Одамхўр” романида давр тасвири	231
San’at Shomurodov Sohibqironga munosib farzand, yoxud Shohrux mirzo shaxsiyati talqini	293
Мухаммадқодир Тошпўлатов Теран идрок англамлари ёхуд шоирнинг адабий ўйларига бир назар	251
Саховатбек Мирзахамдамов “Оқ нилуфарлар юртида” китоби хусусида	259
Diyorbek Turg‘unpo‘latov Tarjimashunoslikning dolzarb masalalari	271
Munisa Farxodova Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik	275
Dilfuza Samadova "Tushda kechgan umrlar" romanida jamiyat va inson munosabatlari talqini	279

“ХУРШИД ДАВРОН ИЖОДИНИНГ МАЊАВИЙ-МАЊРИФИЙ АҲАМИЯТИ”

мавзусидаги 2022 йил 19 январь куни бўлиб ўтган

республика илмий конференция

МАТЕРИАЛЛАРИ

Muharrir M. Sayfullayev

Tex. muharrir N.Niyazova

Sahifalovchi B.Haydarov

Bosishga ruxsat etildi 25.01.2021.

Qog‘oz bichimi 60x841/16. TIMES garniturası,

Shartli bosma tabog‘i 14,8. Nashr tabog‘i 11,9

Adadi 100. Buyurtma № 14-11

«LESSON PRESS» MCHJ nashriyoti

100071, Toshkent sh., Komolon, Erkin tor ko‘chasi, 13

«IMPRESS MEDIA» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.

Manzil: Toshkent sh. Qushbegi ko‘chasi, 6-uy.